Раз, походом із курської губернії в херсонські степи, переправившись через Дніпро, прийшов наш штаб на "дньовку" в село Сведовок. Село розкинулось в долині, а кругом оточували його високі гори, вкритії одвічним лісом. Мені сказали, що в лісі багацько вальдшнепів, і я, на другий день, пішов пополювать. Щоб не заблудиться в гущах, я узяв з собою хазяйського сина, парубка по двадцятому року; думаю собі: проведе, а часом як встрелю на плесі качку, то буде кому й витягти. В лісі вальдшнепів здіймалось до-біса, так за гущиною не зручно було стрілять; от ми, пообідавши у лісничого, й вибрались з нетрів ік Дніпру, щоб пополювать ще на качок та куликів.

Вже над вечір, як став стухать жар, повертались ми у село луговиною. Не доходячи верстви зо три до села, побачив я на горі велику руїну мурованої будови. Сонце сідало і огненним промінням освіщало темні мури, а за ними і наоколо чорнів ліс.

— Що це за руїна? — спитав я парубка.

— Це "Чортова корчма",— одказав парубок.

— Як чортова?

— У цій корчмі колись, давно вже, шинкували чорти, та й досі щороку перед Різдвом бенкетують тутечки з відьмами.

— Хто ж бачив, як вони бенкетують?

— Були такі, що бачили та й росказували тим, що не бачили.

Я зійшов на гору, щоб оглядіть руїну. Корчма була стародавньої будови: широкі стіни і покої під зводами[1]. В першому покою, на кам’яному помосту, було розкидане скло од битих пляшок, кістки; а біля розваленої груби лежала кабиця[2], багацько битих горшків і купа

попілу з вугіллям. Видко було, що тутечки ще не так давно щось готували і добре гуляли.

— Так, так,— сказав я,— бенкетували, тільки не знаю хто: чи люде, чи чорти?

— Кому ж більш і товктись тутечки,— одказав парубок,— як не чортам! яка нечиста мати понесе сюди чоловіка!

— Розкажи ж мені, хто довідався, що в цій корчмі шинкували чорти? Як про це розказують?

— От як про це розказують старі люди,— почав парубок.— Ще за часів Січі недалечко од цієї корчми, доживав віку старий Запорожець. Мав він хату на дві половини,— на одній, у світличці, сам жив, а на другій жила бабуся, що його годувала і доглядала. Запорожця того всі поважали, бо дуже добра і чесна була людина; не гнула перед ним кирпи і старшина, ходили до його і прості люде, де-коли заходили й Татари (бо й по татарській знав) і Жиди; та він і чортів не цурався; — інколи й біси до його навертались, то він було розпитує їх і бавиться з ними.

Раз, перед Різдвом, тільки що вернувся він з всеношної, чує — щось шкряба біля дверей. Запорожець думав, що кішка, — тільки відчинив, а в хату шасть чорт; хука в лапки і підскакує халяндри[3], бачите — дуже приморозило, так чорта пройняв циганський піт.

"Та й змерз же! — каже чорт,— такий мороз, що аж очі злипаються! Будьте ласкаві, добродію, пустіть погріться".

"Грійся, вражий сину",— каже Запорожець, поскубши тихенько за вухо чорта.

"Спасибі вам, добродію,— каже чорт,— за вашу ласку". Та й сів біля грубки.

"Відкіля це,— спитав Запорожець,— нечиста мати тебе принесла?"

"Здалека",— каже чорт,— аж з того краю світу!"

"Що ж ти там робив?" — спитав старий.

"Звісно що,— каже чорт,— ізкушав людей. Що-ж нам чортам більше й робить..."

"І не обридне вам,— каже Запорожець,— чорти-батька-зна чого блукать по світу! Пора б вже вам і вгамуваться..."

"Е, добродію,— каже чорт, збіднившись,— не наша сила, не наша й воля: — і в нас є старшина, сиріч начальство... треба, бачите, слухаться; скачи, враже, як пан каже. А то який би його біс оттак і по світу товкся! Подивіться лишень на мене: гасаючи, всі кігтики на лапках попротирав, і шерсть на боках повилазила!... Та ще, коли б ви знали, що вони вигадують тамечки у пеклі: понастроювали скрізь тих шинків, корчм, запроважають бенкети, ігрища, гоцаки, тропаки, гопаки!..."

"Не велика ще біда,— каже Запорожець,— з тих шинків, корчм і ігрищів: прийде чоловік у шинок, вип’є собі на здоров’я чарку горілки, з’їсть оселедець, другий; зберуться на празник або в неділю парубки та дівчата, погуляють собі, потанцюють, а деякі спаруються і одружаться..."

"Коли б так! — каже чорт,— то б нічого було й казать; а то хоч би і в цій корчмі, що біля вас... Чи ви знаєте, добродію, хто там шинкує?..."

"Казали — якийсь Жид",— каже Запорожець.

"Який вам Жид! — одказав чорт зареготавшись,— наш таки чорт, та ще й з Києва відьми налітають".

"Глянь! — каже Запорожець,— не знав я сього, а то б пішов подивиться!... А ти-ж, чорте,— пита,— що там робиш?"

"Що я роблю?... Танцюю,— каже чорт: сьогодні важний задамо бенкет, і музика таки наша, пекельна буде, а вже які відьми з Києва назлітаються, на віки гарні! Приходьте, добродію, до нас, побачите, як я буду танцювать гопака і гоцака!"

"Пішов би,— одказує Запорожець,— так нікому ж мене провести, старий вже з біса став..."

"Я ж вас проведу,— каже чорт,— разом і підемо".

"Добре! — каже Запорожець: побачимо, як там у вас, у чортів, люде бенкетують".

Виголився Запорожець, одяг червоний жупан з вильотами, що пообшивані брузументами[4], обувсь у чоботи сап’янці, підперезався шалевим поясом, причепив шаблюку, і вусів не забув навапсить[5], та взявши чорта за хвіст, і пішов у корчму. Як зблизились ік корчмі, приглядується Запорожець, аж перед ним не чорт вже, а парубок у чорному кобеняку[6], підперезаний червоним поясом, в смушевій шапці; і вже тримає його не за хвіст, а за кобеняк.

Увійшов Запорожець у корчму, дивиться — народу повнісінько як у церкві; по всіх ліхтарях позасвічувані свічки: дарма що шабашкові, а палають неначе воскові в ставниках. Тільки вгледів орендар Запорожця, зараз і підскочив до його з пляшкою.

"Мозе пан добродзій,— каже,— позволі килішек гданської вудки?"

"Всип,— каже Запорожець,— побачимо, що там за гданська!.."

Випив Запорожець — аж зацмокав: така кріпка та смачна.

"Мозе сце,— каже орендар,— пан добродзій позволі килішек?"

Випив Запорожець і другу. Якось йому повеселішало, неначе помолодшав. А тут як ушкварять музики джинжируху![7] — та й гарно ж грали, матері їх лихо: скрипиця так і виспівує, бубни і гудуть; гуркотять, цимбали мов дзвоники дзвонять. Як почув старий, так аж жижки у його затрусились, самі ноги затупотіли. Зараз і почали танцювать. Дівчата такі гарні, одна в одну. Пішов у танець і той чорт, що привів Запорожця. Знатно танцює, гаспидів син! Не вдержавсь і старий, ну й собі по запорозькій: і викрутасом, і вихилясом, цокотить підківками, вистрибує, ноги висче голови задира. Парубоцтво й дівчата кругом обступили, дивують ся, і на чорта вже не дивлять ся. Танцював старий, поки в його духу не захопило. А тут де не взявсь орендар з пляшкою і знов до його:

"Мозе пан добродзій позволі килішек вудки?"

А Запорожцю того тільки й треба: випив, трошки оддихав і знов пішов із чортом козачка. Як натанцювались, повів чорт старого по других покоях. Увійшли в один — все парубки та дівчата, сидять собі парками, розмовляють і чоломкаються. Увійшли у другий, аж там грають у карти: на столі купи грошей, мідні й срібні, а кругом стола людей-людей: були між ними і з сивими чубами... Не зчувся Запорожець, як і сам став грать. Здали карти раз, вдруге — вже й таляра програв! Що за біс! думає собі,— у одного чоловіка усе хлюсти[8]. Коли зирк, аж він вийма з кишені карти. Запорожець черк його, по пиці, а той старого за груди.

"Е, ні,— гримнув Запорожець,— постривай, роби що-небудь одно: коли шахруєш, так і шахруй, а я почав тебе бить, так і буду товкти!" — Та і вдруге йому затопив.

Той ґвалту; відкіля ні взявсь орендар, до Запорожця, як крикне:

"За сцо ви б’єте моїх гостей?... Ми вас прозенемо з кумпанії!..."

"Мовчи, чорте,— гримнув Запорожець,— зась тобі до людей, знай своє пекло!..."

"Який я цорт,— одказує орендар,— я цесний єврей!"

"Брешеш,— каже Запорожець,— от як стягну з тебе жидівські галанці, та й відотну тобі хвіст, щоб знав, як приймать шахраїв до гурту!..."

А чорт, що привів Запорожця, смик орендаря за шлафрок.

"Хто сахрує, хто?" — загугнів орендар, неначе й не знає, хто.

"Ось хто", гримнув Запорожець, та знов черк по пиці шахрая.

А орендар до його:

"Як ти осьміливсь ошукувать пана добродзія?" Далі каже другим: "забирайте, панове, його гросі і зеніть з карчми!... Я приймаю тільки цесних людей!"

Духом розхапали гроші, женуть шахрая в потилицю, а Жид до Запорожця з пляшкою.

"Мозе пан добродзій позволі килішек вудки?"

— Частує Запорожця, а тут прибігли дві дівчини, такі гарні, певно відьми: білі, повні, щоки горять, очі як зірочки ясніють; втомились

танцюючи, так повні груди так і підіймають ся до-гори. Вхопили старого під руки та й повели.

"Потанцюйте ще, добродію,— просять,— люди кажуть, що мабуть у вас чорти сидять в чоботях!"

"А може й сидять,— каже Запорожець,— бо чорт мене обував".

— Знов пішов гайдука[9] садить, так за відьом і держиться; насилу вже чорт вивів його з корчми. Сказано, запорозька натура, і байдуже йому: з ким би не гулять, аби гулять!... Повів чорт Запорожця додому; на-силу диба неборак: дуже таки втомив ся, обома руками держить ся за хвіст, аж стогне сердешний чорт. Як дійшов старий до своєї господи попрощався з чортом, та й став стукать у двері. Відчинила бабуся, світить, а Запорожець до неї, ну її обіймать та до серця тулить, а баба від його трохи каганця не впустила..

"Бог з вами, добродію! — каже,— що це ви робите, чи ви не здуріли?"

Насилу його утихомирила і положила спати.

На другий день прокинувся Запорожець, дивиться — бабуся стоїть біля його ліжка.

"А що,— спитав Запорожець,— чи вже благовістили до церкви?"

"Де вам благовістили! — каже баба,— добрі люде вже й пообідали; я вже думала, чи не заснули ви на віки вічні!"

Як схопиться Запорожець, як крикне:

"Ну не бісового ж тобі сина й чорти! Чого гаспиди наробили: на Різдво не довелось мені в церкві бути й Богу помолиться! "Ні,— каже,—

цього не можна... Як таку волю їм дать, то вони всіх людей з пантелику зіб’ють; мабуть не я один опізнився до церкви!.."

Одягся і пішов до попа, розказав йому все, як було, зібрали мирян, порадились, та й рішили: спалить диявольську корчму. Так хоч і спалили, а все ж таки щороку, перед Різдвом, товчуться і бенкетують тутечки чорти й відьми. Як бачите,— ніхто й цегли не бере на груби, бояться. Так ця анахемська руїна мабуть буде стоять аж до кінця світу!..

— Добре,— додав парубок,— що тоді були на світі такі люде, як оцей Запорожець, що розказую: було й кому довідаться, що шинкують чорти; а теперечки кожному байдуже...

[1] Звід — склепінь.

[2] Кабиця — огнище в сінях або на дворі замість печі.

[3] Халяндра — циганський танець.

[4] Брузумент — ґальон, карунка.

[5] Навапсить — навоскувати, намастити, щоби штивні були.

[6] Кобеняк — верхня одежа (опанча) з Богородицею.

[7] Джинжируха — веселий та скочний танець.

[8] Хлюсти — козирі або інші добрі карти.

[9] Гайдук — танець з присюдами.